

Sygn. akt IV CO 207/18

POSTANOWIENIE

Dnia 25 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Karol Weitz (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 stycznia 2019 r.,
odwołania Sędziego Sądu Rejonowego w M. - A. P.
wchodzącej w skład Sądu Rejonowego w M., orzekającego w sprawie
z wniosku T. J. i L. W.
przy uczestnictwie Gminy M.
o stwierdzenie zasiedzenia nieruchomości, sygn. akt I Ns [...]
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 20 sierpnia 2018 r., sygn. akt IV Ca [...],

uchyła zaskarżone postanowienie w całości.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 4 kwietnia 2018 r. Sąd Rejonowy w M. stwierdził, że wnioskodawcy T.J. i L.W. nabyli przez zasiedzenie z dniem 1 października 2005 r., własność w udziałach po ½ nieruchomości położonej w M., dla której prowadzona jest księga wieczysta KW nr [...]. Postanowieniem z dnia 24 kwietnia 2018 r. Sąd Rejonowy w M. sprostował z urzędu wskazane orzeczenie w ten sposób, że w miejsce "z dniem 1 października 2005 r." wpisał "z dniem 1 października 2008 r.". W uzasadnieniu stwierdził, że sporządzając sentencję dopuścił się oczywistej omyłki w rozumieniu art. 350 § 1 k.p.c., gdyż jego zamiarem i istotą rozstrzygnięcia było uwzględnienie wniosku, wskazującego jako datę zasiedzenia nieruchomości 1 października 2008 r.

Postanowieniem z dnia 20 sierpnia 2018 r. Sąd Okręgowy w S., rozpoznając apelację uczestniczki od postanowienia z dnia 4 kwietnia 2018 r., wytknął Sądowi Rejonowemu w M. - na podstawie art. 40 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych - uchybienie, polegające na oczywistej obrazie przepisu art. 350 § 1 k.p.c., przy wydaniu postanowienia z dnia 24 kwietnia 2018 r., sygn. akt I Ns [...] /17, mającej wpływ na treść postanowienia z dnia 24 kwietnia 2018 r.

Sąd wskazał, że postępowanie o stwierdzenie zasiedzenia ma szczególny charakter, gdyż jego celem jest określenie stosunków własnościowych nieruchomości. Zamieszczenie w treści postanowienia rzeczywistej daty zasiedzenia ma istotne znaczenie nie tylko dla nich, ale i pośrednio dla uczestników postępowania oraz osób trzecich z punktu widzenia ewentualnych roszczeń. Błąd dotyczący daty zasiedzenia może być naprawiony tylko w postępowaniu rozpoznawczym w trybie kontroli instancyjnej. Zdaniem Sądu Okręgowego, przy wydaniu postanowienia z dnia 24 kwietnia 2018 r. doszło do oczywistego naruszenia art. 350 § 1 k.p.c., polegającego na nadużyciu instytucji sprostowania, które doprowadziło do merytorycznej zmiany orzeczenia Sądu pierwszej instancji przez zmianę daty nabycia prawa własności. Celem instytucji sprostowania jest nadanie orzeczeniu takiego brzmienia, jakie chciał mu nadać Sąd, ale nie może

ono doprowadzić do zmiany dokonanych wcześniej ustaleń faktycznych i oceny prawnej. Odwołując się do stanowiska judykatury dotyczącego wykładni pojęcia „oczywista omyłka” w rozumieniu art. 350 § 1 k.p.c. stwierdził, że musi ona nastąpić przy sporządzaniu orzeczenia, być natychmiast poznawalna, widoczna z samej treści tego dokumentu oraz wprost z akt sprawy, a nie wcześniej przy wnioskowaniu, subsumcji i stosowaniu prawa, chociażby wadliwości takie były jednoznaczne.

Członek jednoosobowego składu Sądu, któremu wytknięto uchybienie, A.P. - Sędzia Sądu Rejonowego w M., delegowana do Sądu Okręgowego w S., złożyła odwołanie do Sądu Najwyższego. Wnosząc o uchylenie postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 20 sierpnia 2018 r. w całości zarzuciła naruszenie art. 40 § 1 prawa o ustroju sądów powszechnych przez pominięcie, że dla wytknięcia uchybienia niezbędne jest nie tylko stwierdzenie błędu oczywistego, ale i wystąpienia jego rażących skutków. Błąd taki powinien narażać na szwank prawa i istotne interesy stron albo powodować szkodę co, skoro żadna ze stron nie wniosła zażalenia na postanowienie z dnia 24 kwietnia 2018 r., nie miało miejsca. Zakwestionowała także wykładnię art. 350 § 1 k.p.c. dokonaną przez Sąd Okręgowy w zakresie przyjęcia, że data zasiedzenia, jako element orzeczenia merytorycznego, nigdy nie może być przedmiotem sprostowania. Podniosła, że data "1 października 2008 r." została wskazana we wniosku i nie była sporna między stronami, a zamieszczenie innej daty w sentencji postanowienia nie było wynikiem wadliwości powstałej w procesie decyzyjnym, tylko oczywistej omyłki powstałej przy jej sporządzaniu, dostrzeżonej przy sporządzaniu uzasadnienia.

Sąd Najwyższy zważył:

Zgodnie z art. 40 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (jedn. tekst: Dz.U. 2018 r., poz. 23 ze zm.) – dalej jako: „u.s.p.” sąd apelacyjny lub sąd okręgowy jako sąd odwoławczy, w razie stwierdzenia przy rozpoznawaniu sprawy oczywistej obrazy przepisów, niezależnie od innych uprawnień, wytyka uchybienie właściwemu sądowi. Stwierdzenie i wytknięcie uchybienia nie wpływa na rozstrzygnięcie sprawy. Sędzia lub asesor sądowy wchodzący w skład sądu orzekającego w pierwszej instancji może, w terminie

czternastu dni od dnia doręczenia postanowienia zawierającego wytknięcie uchybienia, wnieść odwołanie od tego postanowienia do Sądu Najwyższego (§ 2a). W orzecznictwie i piśmiennictwie podkreśla się, że konstrukcja tzw. wytyku orzeczniczego, zwanego także sędziowskim, ma charakter mieszany i stanowi formę pośrednią pomiędzy nadzorem judykacyjnym i administracyjnym. Nie jest on przy tym, mimo negatywnych konsekwencji dla członków składu, środkiem postępowania dyscyplinarnego, zatem do rozpoznawania odwołań od postanowień sądów drugiej instancji właściwe są izby merytoryczne Sądu Najwyższego, stosujące odpowiednio przepisy procesowe właściwe dla danego postępowania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2018 r., I CO 64/18, OSNC 2019, nr 2, poz. 23).

Wytknięcie uchybienia stanowi, jako instrument kontroli przestrzegania prawa, prerogatywę sądu drugiej instancji. Skorzystanie z niego pozostawione jest uznaniu sądu, niemniej może on wydać postanowienie w tym przedmiocie jedynie wtedy, gdy spełniona jest przesłanka „oczywistości” obrazy przepisów, rozumianej zarówno jako niewątpliwość, niepodważalność jak i istotność błędu orzeczniczego. Stosowanie wskazanego środka ma bowiem na celu przede wszystkim kształtowanie prawidłowego orzecznictwa, a nie wskazanie danemu składowi sądu uchybienia, jakiego się dopuścił. Podkreślić ponadto należy, że art. 40 u.s.p., jako przepis stanowiący podstawę pozainstancyjnego wkraczania w sferę niezależności i swobody judykacyjnej sądu, musi być przedmiotem ścisłej wykładni i rozważnego stosowania.

Chybiony jest zarzut odwołania, wskazujący na pominięcie przy stosowaniu tego przepisu elementu braku „wystąpienia rażących skutków” uchybienia Sądu względem stron postępowania. Taka ustawowa przesłanka przewidziana jest bowiem jedynie w przepisach dotyczących odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów za przewinienia służbowe (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2003 r., SNO 51/03, z dnia 11 grudnia 2014 r., SNO 61/14 – nie publ.).

Podzielić jednak należy zarzut wadliwej oceny kryterium „oczywistej obrazy przepisów” w indywidualnych okolicznościach sprawy. Nie ulega wątpliwości, że data zasiedzenia jest istotną, merytoryczną częścią orzeczenia i jako taka zawsze

powinna być prawidłowa. Niemniej nie można przyjąć, aby nigdy nie mogła być przedmiotem sprostowania. Środki rektyfikacyjne przewidziane kodeksem postępowania cywilnego służą dobru wymiaru sprawiedliwości i stron, zapobiegając przewlekłości bądź wszczynaniu postępowań nadzwyczajnych. Sprostowanie, dokonywane przez sąd z urzędu lub na wniosek strony, może dotyczyć niedokładności, błędów pisarskich albo rachunkowych lub innych oczywistych omyłek (art. 350 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Postanowienie o sprostowaniu podlega samodzielnej kontroli instancyjnej inicjowanej zażaleniem (art. 394 § 1 pkt 8 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). W przedmiotowym postępowaniu nie zostało ono wszczęte, co oznacza, że w dacie postępowania apelacyjnego i wydawania postanowienia o wytknięciu uchybienia było prawomocne. Jako takie stanowiło element orzeczenia badanego przez sąd drugiej instancji, który nie podważył jego merytorycznej prawidłowości.

W indywidualnych okolicznościach tej sprawy uznanie przez Sąd Rejonowy wadliwej daty wskazanej w postanowieniu z dnia 4 kwietnia 2018 r. za „oczywistą omyłkę” w rozumieniu art. 350 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. nie budzi wątpliwości z tego względu, że terminy biegu zasiedzenia nieruchomości liczone są w dziesięcioleciach (art. 172 k.c.), a nie latach pojedynczych, zatem sprostowanie polegające na wpisaniu „z dniem 1 października 2008 r.” w miejsce „z dniem 1 października 2005 r.” nie było związane z odmiennym wyliczeniem tego terminu, ani zmianą stanowiska Sądu co do przyjęcia po stronie posiadacza dobrej lub złej wiary. Postanowienie uwzględniało ponadto żądanie wniosku o stwierdzenie zasiedzenia w całości i było widoczne dla stron postępowania od początku. Omyłka Sądu stanowiła wprawdzie uchybienie orzecznicze, ale jej sprostowanie mieściło się w dyspozycji art. 350 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Konsekwentnie Sąd Najwyższy uznał, że bezpodstawne było zakwalifikowanie przez Sąd Okręgowy czynności, polegającej na wydaniu postanowienia w przedmiocie sprostowania jako bezspornej, ewidentnej, niepodważalnej, zatem „oczywistej obrazy przepisów”, stanowiącej przesłankę wytknięcia Sądowi pierwszej instancji uchybienia judykacyjnego na podstawie art. 40 § 1 u.s.p. Ponownie przypomnieć należy, że przepis ten, jako umożliwiający

pozainstancyjne wkroczenie w sferę niezależności i swobody judykacyjnej sądu, musi być przedmiotem ścisłej wykładni i rozważnego stosowania.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 40 § 2b Prawa o ustroju sądów powszechnych uchylił zaskarżone postanowienie w całości.